

УДК 159.9

Гальцева Тетяна Олексіївна, кандидат психологічних наук, доцент, докторант психологічного факультету Київський національний університет імені Тараса Шевченка

e-mail: tgaltseval@gmail.com

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ УЯВЛЕНЬ РІЗНИХ КАТЕГОРІЙ ДОРΟΣЛИХ ПРО ЕФЕКТИВНІСТЬ ВЛАСНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація

Стаття присвячена проблемам навчальної самоефективності дорослих, що є предиктором успіху у різних сферах життєдіяльності людини.

У статті подані результати діагностики уявлень різних категорій дорослих, щодо ефективності власної навчальної діяльності та ресурсів, що її забезпечують. Здійснений порівняльний аналіз життєвих смислів навчання (освіти) дорослих, зовнішніх і внутрішніх чинників, що впливають на навчальну ефективність особистості. Проаналізовані психологічні якості, навчальні компетентності, що забезпечують успішність, а також психологічні бар'єри (негативні установки, упереджуючи судження), що перешкоджають навчальній діяльності. Визначені інструменти самомотивації та самопідтримки, які застосовують дорослі у ситуаціях навчальної невизначеності, стресу. Показано, що наявність успішного навчального досвіду, впевненість у власних навчальних компетентностях, здатність орієнтуватися в освітньому просторі сприяє формуванню суб'єкту власного розвитку.

У статті надані результати контент-аналізу есе, які констатують вміння дорослих здійснювати рефлексію власних змін, що відбуваються у процесі навчання. Проаналізовано рейтинг значущих подій у психологічному часу дорослого. Особливе значення приділено подіям, які пов'язані з освітою. Підкреслюється значення результатів діагностики для подальшого дослідження проблеми навчальної самоефективності.

Ключові слова: навчальна самоефективність дорослих, життєві смисли навчання, зовнішні і внутрішні критерії навчальної ефективності, упереджені судження, навчальні компетентності.

Гальцева Татьяна Алексеевна, к.психол.н., доцент, докторант психологического факультета Киевского национального университета имени Тараса Шевченка

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ПРЕДСТАВЛЕНИЙ РАЗЛИЧНЫХ КАТЕГОРИЙ ВЗРОСЛЫХ ОБ ЭФФЕКТИВНОСТИ СОБСТВЕННОЙ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Аннотация

Статья посвящена проблемам учебной самооэффективности взрослых, предиктора успеха в различных сферах жизнедеятельности человека.

В статье представлены результаты диагностики представлений взрослых, об эффективности собственной учебной деятельности и ресурсов, которые ее обеспечивают. Сделан сравнительный анализ жизненных смыслов обучения (образования) взрослых, внешних и внутренних факторов, влияющих на учебную эффективность личности. Проанализированы психологические качества, учебные компетентности, обеспечивающие успешность, а также психологические барьеры (отрицательные установки, предвзятые суждения), препятствующие учебной деятельности. Определены, инструменты самомотивации и самоподдержки, которые используют взрослые в ситуациях учебной неопределенности, стресса. Показано, что наличие успешного учебного опыта, уверенность в собственных учебных компетентностях, умение ориентироваться в образовательном пространстве способствуют формированию субъекта собственного развития.

В статье предоставлены результаты контент-анализа эссе, констатирующие умение взрослых совершать рефлекссию собственных изменений, происходящих в процессе обучения. Проанализирован рейтинг значимых событий в психологическом времени взрослого. Особое значение уделено событиям, которые связаны с образованием. Подчеркивается

значение результатов диагностики для дальнейшего исследования проблемы учебной самооэффективности.

Ключевые слова: учебная самооэффективность взрослых, жизненные смыслы, внешние и внутренние критерии учебной эффективности, предвзятые суждения, учебные компетентности.

Galtseva Tatyana, candidate of psychological Sciences, associate Professor, doctoral student of psychological faculty of the Kiev national University of Taras Shevchenko

COMPARATIVE ANALYSIS OF THE VIEWS OF ADULTS DIFFERENT CATEGORIES ABOUT OWN LEARNING ACTIVITY EFFICIENCY

Summary

The article is devoted to problems of educational self-efficacy of adults, which is a predictor of success in various spheres of human life.

The article presents the results of the diagnosis of representations of various categories of adults concerning the efficiency of own educational activities and the resources that provide it. A comparative analysis of vital meanings of learning (education) of adults, external and internal factors influencing the educational effectiveness of the individual is carried out. Psychological qualities, educational competencies that ensure success were analyzed, as well as barriers (negative mindset, irrational judgments) that impede learning. It was investigated which psychological tools of self-motivation and self-support adults use in situations of educational uncertainty, stress; the presence of successful educational experience, confidence in own educational competencies; the ability to navigate the educational space, etc.

The article presents the results of content analysis of the essay, which showed the ability of adults to reflect on their own changes in the learning process. The rating of significant events in the psychological time of an adult is analyzed, the special significance of which is devoted to events related to education. The significance of the obtained results for the further study of the problem of educational

self-efficacy, which promotes self-development and self-perfection of the personality, is emphasized.

***Keywords:** educational self-efficacy of adults, vital sense of learning, external and internal criteria of educational efficiency, biased judgments, educational competencies.*

Постановка проблеми. Проблематика навчальної самоефективності особистості сьогодні є особливо актуальною у зв'язку з розширенням інформаційного простору, техногенністю суспільства, швидким оновленням знань, що змушує людину до навчальної активності. Освіта стає не тільки транслятором соціокультурних норм, цінностей, які в умовах спеціально організованого розвиваючого середовища є основою для розвитку смисложиттєвих пріоритетів особистості, вона відіграє важливу роль у формуванні пізнавального інструментарію, суб'єктних характеристик індивіда, сприяє розкриттю особистісного потенціалу, формує потребу в ефективному навчанні, самоосвіті, саморозвитку, саморусі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теорія самоефективності, можливості її практичного застосування широко досліджується у різних наукових галузях: психології, педагогіки, менеджменту, медицини та ін.

Ідея ефективного функціонування людини, що сприяє її продуктивності та успішності у життєдіяльності, виникла не сьогодні. Витоки самоефективності особистості беруть початок у філософських учіннях Ф.Ніцше, Ч.Пірса, В.Джемса, Дж.Дьюї та ін. У психологічній практиці поняття “самоефективність” закріпилось у другій половині ХХ століття. Концепт самоефективності (self-efficacy) канадсько-американський психолог Альберт Бандура запропонував у 1970-х році у рамках соціально-когнітивної теорії, яка являє собою аналіз людської агентності з точки зору змін, розвитку та адаптації індивіда. Саме віра у власні здібності, приходить до висновку автор концепції, може змінити поведінку індивіда на краще, сприятиме ефективним діям та може допомогти у подоланні зовнішніх і внутрішніх перешкод на шляху до мети.

Численні зарубіжні та вітчизняні дослідники А.Бандура, Ф. Паджерес, Т.О.Гордєєва, М. І.Гайдар, Т.І.Кремешна, І.І.Сняданко, Д.О.Шапошник-Домінська, О.А.Шепелева [1-9] та ін. вивчали самоефективність особистості в освітній сфері. Однак, у більшості робіт предметом дослідження виступала особистісна або соціальна самоефективність, феномен навчальної самоефективності досліджувався лише у контексті академічних досягнень.

Мета статті – висвітлення результатів дослідження уявлень різних категорій дорослих, щодо ефективності власної навчальної діяльності та ресурсів, що її забезпечують.

Виклад основного матеріалу. Навчальна самоефективність дорослого ми трактуємо як феноменом самосвідомості, суб'єктивне судження (уявлення) індивіду про власну навчальну здатність актуалізувати внутрішній потенціал для активного та продуктивного здійснення навчально-пізнавальної діяльності і досягнення успіху у самокерованій освіті. Саме тому, у центрі нашої уваги були життєві смисли навчання (освіти), що переважають у дорослих різних категорій, індивідуальні якості і психологічні бар'єри (негативні установки, упереджені судження), пов'язані з навчальною діяльністю, наявність успішного навчального досвіду, впевненість у власних навчальних компетентностях; здатність орієнтуватися в освітньому просторі та ін.

Дослідження проводилось протягом 2014-2017 року на базі Дніпропетровської державної фінансової академії, Дніпропетровського університету внутрішніх справ, Дніпропетровського інституту післядипломної педагогічної освіти, навчального центру компанії «АТБ», районних центрів зайнятості м. Дніпра.

Проведення діагностичних процедур відбувалося за допомогою опитування, контент-аналізу есе «Вплив навчання у ВНЗ (інституті післядипломної освіти, навчальному бізнес-центрі компанії, центрі зайнятості) на розвиток професійної самосвідомості», методики дослідження суб'єктивно значущих подій у психологічному часі особистості (Головахи Є.І., Кроник О.О. модифікований нами відповідно до завдань дослідження).

Організація емпіричного дослідження включала діагностування різних категорій дорослих, що проходили навчання в умовах формальної та неформальної освіти. Загальна вибірка – 572 осіб у віці від 18 до 48 років.

Аналіз відповідей різних категорій дорослих дозволяє виділити спільні риси та суттєві відмінності в уявленнях щодо власної навчальної ефективності.

Співставлення життєвих смислів навчання різних категорій дорослих представлено у таблиці 1.

Таблиця 1.

Співставлення життєвих смислів навчання різних категорій дорослих

категорії життєвих смислів освіти	підкатегорії життєвих смислів освіти	кількість студентів у %	кількість педагогів у %	кількість представників бізнес-структур у %	кількість безробітних у %
<i>діяльнісні</i>	навчальні	74,09	-	-	-
	професійні	58,63	77,41	95,23	19,01
<i>утилітарно-прагматичні</i>	отримання документу, що підтверджує освіту (категорію)	44,03	77,38	-	-
	атестації	-	77,38	92,85	-
	працевлаштування	29,09	-	-	48,59
	матеріальні	27,30	65,47	69,04	27,30
<i>особистісні</i>	розвивальні	48,63	16,17	28,57	11,26
	емоційні (подобається вчитися)	18,2	-	76,19	7,74
	самореалізації	11,0	14,88	-	-
	самовдосконалення	9,10	-	-	-
	самопізнання	8,20	-	-	9,15
	самоуправління, саморегуляції	-	13,69	28,57	9,86
	цільові	5,5	-	-	-
	самооціночні	3,66	11,14	-	-
<i>соціальні</i>	духовні	1,82	-	-	-
	соціалізації	11,81	-	-	-
	громадські сімейні	11,0	-	-	-
		9,17	-	-	-

	комунікативні	8,20	6,54	14,28	12,67
	культурні	5,5	2,97	-	-
<i>соціально-статусні</i>	кар'єрні, статусні	18,63	17,85	35,71	-
	соціального визнання	5,5	-	-	-
<i>інформаційні</i>	інформаційні	20,45	-	-	-

Співставлення життєвих смислів навчання дорослих показує, що діяльнісні, утилітарно-прагматичні, соціальні та особистісні смисли навчання присутні у всіх досліджуваних категорій. Для них важливі професійні, матеріальні, розвивальні та комунікативні смисли навчання. Однак, у студентів переважають навчальні (у інших категоріях вони не присутні), у педагогів і представників бізнес-структур - професійні, у безробітних - смисли, що пов'язані з працевлаштуванням. Отримати документ, що підтверджує освіту (категорію) прагнуть студенти і педагоги. Для педагогів і представників бізнес-структур смислом навчання часто є проходження майбутньої атестації. Для студентів і безробітних – освіта є найбільш важливою умовою для працевлаштування. Студенти, педагоги і представники бізнес-структур вважають, що освіта допоможе їм у кар'єрному зростанні. Педагоги, представники бізнес-структур, безробітні смисл навчання бачать у розвитку навичок з самоуправління, саморегуляції. Підвищити самооцінку та культурний рівень у процесі навчання прагнуть студенти і педагоги.

Відзначимо, що задоволення від навчання чекають майже всі категорії опитаних (крім педагогів), при цьому найбільша кількість приходить на представників бізнес-структур. Не усвідомлюють життєвий смисл навчання 20,45 % студентів.

Трактування поняття «навчальна ефективність особистості» здійснене різними категоріями дорослих показує, що студенти пов'язують власну навчальну ефективність з зовнішніми показниками: соціальним схваленням, високими балами, здачею сесії тощо, і лише незначна кількість студентів констатує внутрішні зміни, які відбулися у процесі навчання: вміння

самостійно навчатися, розвиток здібностей, реалізацію власного потенціалу. Педагоги під власною навчальною ефективністю розуміють здатність до ефективного самонавчання і самоосвіти. Для працівників бізнес-структур навчальна ефективність (успішність) особистості – це вміння активно сприймати інформацію та швидко набувати необхідних професійних компетентностей. Безробітні трактують її як уміння ефективно перенавчатися, щоб отримати роботу; уміння бути активним на навчальних заняттях, готовність постійно самоудосконалюватися, розвиватися; здатність швидко знаходити необхідну інформацію.

Не зважаючи на те, що всі категорії опитаних вказують на окремі зовнішні і внутрішні критерії навчальної ефективності (успішності), однак, таким характеристикам як впевненість у власних навчальних компетентностях, здатність до рефлексії (самоаналізу), емоційній саморегуляції не приділена достатня увага. На наш погляд, це свідчить про неусвідомленість досліджуваними їх значення.

Забезпечують навчальну ефективність (успішність) визначених категорій дорослих мотиваційно-цільові, інтелектуальні, поведінкові, емоційно-вольові якості та навчальні компетентності. Слід відзначити, що у педагогів і безробітних переважають вольові якості (відповідальність, наполегливість), у студентів – мотиваційно-цільові (цілеспрямованість, інтерес до навчальної діяльності) якості та навчальні компетентності, у представників бізнес-структур – поведінкові (активність), інтелектуальні (уважність) і мотиваційні (інтерес до навчання) якості. Зауважимо, що прагненню до саморозвитку, самозміненню – якостям, що забезпечують навчання впродовж життя, приділяє увагу незначна кількість респондентів .

Більшість опитаних впевнені у власних навчальних здібностях, компетентностях (особливо педагоги), невпевнені – 17,60% безробітних, 12,27% – студентів, 8,33% – представників бізнес структур. При цьому слід зазначити, що середня самооцінка розвитку навчальних компетентностей

знаходиться у діапазоні від 4,95 (максимальна) до 1,36 (мінімальна) з запропонованих 5 балів.

У студентів, представників бізнес-структур, безробітних краще розвинуті вміння працювати з цифровими носіями, комп'ютерна грамотність та вміння знаходити, переробляти, здійснювати критичний аналіз, перетворювати навчальну інформацію. При цьому студенти потребують розвитку вміння застосовувати навчальний та життєвий досвід для рішення учбово-професійних задач та здатність до ефективного самокерування навчальним процесом, представники бізнес-структур – розвитку здатність до ефективного самокерування навчальним процесом; безробітні – нарощування компетентностей, що пов'язані з самоуправлінням навчальним процесом, вмінням працювати з іноземними джерелами. Педагоги вміють ефективно управляти власною навчальною діяльністю, працювати з різними інформаційними джерелами, систематизувати матеріал. Потребують подальшого розвитку комп'ютерна грамотність, володіння іноземними мовами.

Серед інших чинників, що впливають на власну навчальну ефективність (успішність), студенти віднесли: особистісні якості викладача, емоційну атмосферу у групі, комфортні навчальні умови; педагоги - любов до професії, підтримку колег і адміністрації, фінансове забезпечення; представники бізнес-структур – можливість кар'єрного зростання; систему стимулювання у компанії, систему наставництва; безробітні – підтримку родини; впевненість у достойному працевлаштуванні; майстерність викладача.

Заважають ефективно навчатися різним категоріям дорослих поведінкові (лінощі, невпевненість), мотиваційні (відсутність інтересу до навчальної діяльності), інтелектуальні якості (проблеми з увагою, пам'яттю), а також такі бар'єри, як нестачу часу, упереджені судження, надмірне навантаження, зайва робота, вікові проблеми, відсутність перспектив тощо.

Аналіз відповідей студентів показує, що заважають їм ефективно навчатися лінощі, низька мотивація, невпевненість у професійному майбутньому та у власних навчальних здібностях. Педагогам заважає підвищувати кваліфікацію

зниження навчальної мотивації (із-за перевантажень, зайвої роботи), невпевненість у собі. Представники бізнес-структур відмічають проблеми зі сприйняттям навчальної інформації, невміння запам'ятати велику кількість необхідного навчального матеріалу (інструкцій). Безробітним заважають лінощі, відсутність витримки, віри, що навчання допоможе працевлаштуванню.

Найпоширенішим бар'єром, який перешкоджає навчанню (підвищенню кваліфікації), у всіх категорій дорослих виступає «нестача часу», що, на наш погляд, у більшості випадків вказує на дію психологічного захисту, за яким особистість приховує своє небажання здійснювати самоосвітню діяльність. У значної частини дорослих присутні упереджені судження, що перешкоджають ефективному навчанню. Серед яких: «гарне навчання не гарантує у майбутньому забезпеченість робочим місцем», «вчись не вчись, це нічого не дасть, успішні люди, це ті, хто мають гроші і впливових друзів, що їм допомагають», «найкращій вчитель – це досвід, тому доросла людина має працювати, а не навчатися» тощо.

Уявлення різних категорій дорослих щодо вміння застосовувати психологічні інструменти самомотивації та самопідтримки представлено у таблиці 2.

Таблиця 2.

Уявлення різних категорій дорослих щодо вміння застосовувати психологічні інструменти самомотивації та самопідтримки

№ з\п	психологічні інструменти самопідтримки, самомотивації	кількість студентів у %	кількість педагогів у %	кількість працівників бізнес-структур у %	кількість безробітних у %
1.	Самопереконавання, самопідбадьорення	88,63	62,31	95,23	10,56
2.	Заняття творчістю	72,0	30,9	-	6,33
3.	Приклади з соціального оточення	60,45	23,8	60,45	5,63
4.	Візуалізації («Я успішна людина»)	64,54	6,87	69,04	2,11

5.	Приклади героїв книг, фільмів	56,81	-	-	-
6	Спілкування з природою, тваринами, дітьми	-	-	-	7,04
7	Вміння шукати позитив у поразці	-	-	-	2,11
8	Вміння довіряти собі	-	-	5,63	-
9.	Планування і самоконтроль	-	-	60,45	-

Отримані результати засвідчують, що безробітні менше володіють психологічними інструментами самомотивації та самопідтримки, порівняно з іншими категоріями дорослих. Приклади героїв книг та фільмів використовують як інструмент підтримки лише студенти. Планують і здійснюють самоконтроль як інструмент самомотивації, в основному, представники бізнес-структур.

Найбільш поширеними прийомами самомотивації та самопідтримки для всіх категорій дорослих є самопереконання, самопідбадьорення, приклади з соціального оточення, візуалізації («Я успішна людина»), заняття творчістю. При цьому, усі опитані потребують розвитку навичок самопідтримки та самомотивації.

Більшість відповідей респондентів різних категорій дорослих підтверджують наявність успішного навчального досвіду. При цьому 21,36% студентів і 7,04% безробітних вказують на відсутність успішного навчального досвіду, що, на нашу погляд, може стати на заваді саморозвитку особистості впродовж життя.

Вміння дорослих орієнтуватися в освітньому просторі представлено у таблиці 3.

Таблиця 3.

Самооцінка дорослими вміння орієнтуватися в освітньому просторі

№ з/п	показники освітнього простору	середня оцінка студентів	середня оцінка педагогів	середня оцінка представників бізнес -	середня оцінка безробітних
-------	-------------------------------	--------------------------	--------------------------	---------------------------------------	----------------------------

				структур	
1.	Володіє Інтернет-простором для задоволення власних освітніх потреб	4,62	4,28	4,76	4,56
2.	Володіє інформацією та можете здійснювати вибір навчальних дисциплін (програм): - у закладах формальної освіти (вузах, інститутах післядипломної освіти, центрах зайнятості) - у закладах неформальної освіти (тренінгових центрах, навчальних бізнес-центрах тощо)	4,86	4,52	2,68	4,86 3,18
		3,09	1,86	3,16	1,84
3.	Володіє інформацією, щодо задоволення власних освітніх потреб в Україні	3,66	3,15	4,04	3,21
4.	Вміє знаходити консультантів, експертів для рішення задач власного розвитку (освіти)	3,03	4,34	4,08	2,67
5.	Володіє інформацією, щодо задоволення власних освітніх потреб в країнах ЄС (світу)	2,06	-	-	-

Порівняльний аналіз показує, що дорослі вміють задовольняти власні освітні потреби через Інтернет-простір, мають певну інформацію, щодо освітніх програм в закладах формальної і неформальної освіти України, вміють знаходити консультантів, експертів для рішення задач власного розвитку. Однак, інформацією, щодо задоволення власних освітніх потреб в країнах ЄС володіє лише незначна кількість студентів. Тобто дорослі, щоб бути суб'єктами власної освітньої діяльності потребують нарощування вміння орієнтуватися в освітньому просторі як нашої країни та і інших країн світу.

Відповіді опитаних стосовно переваг формальної, неформальної і інформальної освіти у становленні професійних компетентностей представлено у таблиці 4

Таблиця 4.

Відношення дорослих до освітніх напрямків

№ з/п	освітні напрямки	кількість студентів у %	кількість педагогів у %	кількість працівників бізнес-структур у %	кількість безробітних у %
1.	формальна освіта	51,0	80,5	-	71,83
2.	неформальна освіта (бізнес-центр)	22,72	-	90,47	
3.	інформальна освіта	11,36	19,5	9,53	21,12
4.	поєднання різних форм освіти	15,0	-	-	-

Дані таблиці показують, що студенти і педагоги надають перевагу формальній освіті, представники бізнес-структур – неформальній освіті, безробітні - позитивно відносяться до організованих форм навчання незалежно чи це є формальна, чи неформальна освіта. Поєднувати різні освітні форми пропонує частина студентів, що на наш погляд, є прогресивним явищем, враховуючи те, що у сучасній освіті вчені все більше акцентують увагу на необхідності інтеграції різних освітніх напрямів.

Контент-аналіз здатності до рефлексії власних змін, що відбуваються у процесі навчання, показав, що всі категорії дорослих потребують розвитку вміння аналізувати психологічні новоутворення, що виникають у процесі навчання. Вважаємо, акцентування уваги на рефлексії особистісних змін та психологічних новоутворень, що виникають у процесі навчання, може підвищити рівень навчальної успішності дорослих та вплинути на розгортання їх навчальної самоефективності.

Дослідження ролі освітніх подій у житті дорослих підтвердило, що освіта має важливе значення для всіх категорій опитаних. Освітні події займають першу або другу сходинку у минулому респондентів. Це зрозуміло, адже

навчання є провідною діяльністю у шкільному та юнацькому віці. Для всіх категорій опитаних освітні події важливі і у теперішньому, займають першу, другу або третю сходинку рейтингу по кількості згадувань та по кількості респондентів, що відзначають ці події.

За рейтингом емоційної значущості для представників бізнес-структур освітні події займають друге місце. Навчання для них має позитивне емоційне забарвлення.

Планують освітні події у майбутньому студенти (друга сходинка рейтингу за кількістю згадувань, перша – за кількістю опитаних), безробітні (третя сходинка рейтингу за кількістю згадувань і за кількістю опитаних), представники бізнес-структур (п'ята сходинка рейтингу за кількістю згадувань, четверта – за кількістю опитаних), педагоги (сьома сходинка рейтингу за кількістю згадувань, восьма – за кількістю опитаних).

Таким чином, освітні події для дорослих мають провідне значення у минулому і теперішньому, а у майбутньому вони мають провідне значення для студентів (але тільки на період отримання диплому) і певної частини безробітних. Представники бізнес-структур і педагоги надають перевагу іншим подіям у майбутньому (родині, роботі, відпочинку тощо). Значення освітніх подій на різних етапах життєвого шляху дорослого змінюється в залежності від особливостей професійної діяльності, життєвих та професійних криз.

Висновки. Отже, в процесі дослідження було виявлено, що для всіх категорій дорослих найбільш важливими є професійні, матеріальні, розвивальні та комунікативні смисли навчання. Навчальну ефективність (успішність) особистості досліджувані пов'язують із зовнішніми (високими балами за навчання, здачу сесії, працевлаштування, отримання категорії, проходження атестації) і внутрішніми показниками (вміння самостійно навчатися, розвиток здібностей, реалізацію власного потенціалу тощо). Забезпечують навчальну успішність визначених категорій дорослих мотиваційно-цільові, інтелектуальні, поведінкові, емоційно-вольові якості та навчальні компетентності. Прагненню до саморозвитку, самозміненню – якостям важливим для навчання впродовж

життя, приділяє увагу незначна кількість опитаних. Не впевненні у власних навчальних здібностях до 20% досліджуваних. Потребують розвитку такі якості, як здатність до ефективного самокерування навчальним процесом (управління часом, вміння продуктивно використовувати зовнішні та внутрішні ресурси), вміння працювати з іноземними джерелами. Щоб бути суб'єктами власної освітньої діяльності дорослі мають постійно нарощувати вміння орієнтуватися в освітньому просторі. Усі категорії дорослих потребують розвитку рефлексії власних змін, що відбуваються у процесі навчання.

Перспективи використання результатів дослідження. Подальше дослідження проблеми навчальної самоефективності різних категорій дорослих може бути пов'язане з визначення шляхів та засобів супроводу розвитку відчуття власної навчальної успішності.

Список використаних джерел

1. Гайдар М.И. Развитие личностной самоэффективности студентов-психологов на этапе вузовского обучения [Текст] : дисс. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Марк Игоревич Гайдар. – Воронеж, 2008. – 260 с.
2. Гордеева Т.О. Мотивация учебной деятельности школьников и студентов: структура, механизмы, условия развития [Текст]: дис. д-р психол. наук: 19.00.07 / Гордеева Тамара Олеговна. – М, 2013. – 444 с.
3. Кремешна Т.І. Формування професійної самоефективності майбутніх учителів музики [Текст] : дисс. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 / Т. І. Кремешна. - Одеса, 2008. – 211 с.
4. Сняданко І.І. Дослідження рівня навчально-професійної самоефективності в студентів технічних університетів [Текст] / І. І. Сняданко // Практична психологія та соціальна робота : Науково-практичний освітньо-методичний журнал. - 2014. - № 4. - С. 7-12
5. Теория социального научения [Текст] / Альберт Бандура. – СПб.: Евразия, 2000. – 320 с.

6. Шапошник-Домінська, Д.О. Психологічні особливості розвитку самоефективності особистості [Текст]: дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01/ Шапошник-Домінська Дар'я Олегівна . - Київ, 2015. - 202 с.

7. Шепелева Е.А. Особенности учебной и социальной самоэффективности школьников [Текст]: автореф. дисс. ... канд. психол. наук: спец 19.00.07 «педагогическая психология» (психологические науки) / Е. А. Шепелева.- М., 2008. - 24 с.

8. Bandura, A. (1994). Self-efficacy. In V. S. Ramachandran (Ed.), Encyclopedia of human behavior (Vol. 4, pp. 71-81). New York: Academic Press.

9. Pajares, F. (2002). Gender and perceived self-efficacy in self-regulated learning. Theory into Practice, 41, pp. 116–125

References transliterated

1. Hajdar M.Y. Razvytye lychnostnoj samoeffektyvnosti studentov-psyxolohov na etape vuzovskoho obuchenyya [Tekst] : dyss. ... kand. psyxol. nauk: 19.00.07 / Mark Yhorevych Hajdar. – Voronezh, 2008. – 260s.

2. Hordeeva T.O. Motyvacyya uchebnoj deyatel'nosti shkol'nykov y studentov: struktura, mexanyzmy, uslovyya razvytyya [Tekst]: dys. d-r psyxol. nauk: 19.00.07 / Hordeeva Tamara Olehovna. – M, 2013. – 444 s.

3. Kremeshna T.I. Formuvannja profesijnoi' samoeffektyvnosti majbutnih uchyteliv muzyky [Tekst] : dyss. ... kand. ped. nauk: spec. 13.00.04 / T. I. Kremeshna. - Odesa, 2008. – 211 s.

4. Snjadanko I.I. Doslidzhennja rivnja navchal'no-profesijnoi' samoeffektyvnosti v studentiv tehnychnyh universytetiv [Tekst] / I. I. Snjadanko // Praktychna psyxologija ta social'na robota : Naukovo-praktychnyj osjagnensvitn'o-metodychnyj zhurnal. - 2014. - № 4. - S. 7-12

5. Teorija social'nogo nauchenija [Tekst] / Al'bert Bandura. – SPb.: Evrazija, 2000. – 320 с.

6. Shaposhnyk-Domins'ka, D. O. Psyxologichni osoblyvosti rozvytku samoeffektyvnosti osobystosti [Tekst]: dys. ... kand. psyhol. nauk : 19.00.01/ Shaposhnyk-Domins'ka Dar'ja Olegivna . - Kyi'v, 2015. - 202 s.

7. Shepeleva E.A. Osobennosti uchebnoj i social'noj samojeffektivnosti shkol'nikov [Tekst]: avtoref. diss. ... kand. psihol. nauk: spec 19.00.07 «pedagogicheskaja psihologija» (psihologicheskie nauki) / E. A. Shepeleva.- M., 2008. - 24 s.
8. Bandura, A. (1994). Self-efficacy. In V. S. Ramachaudran (Ed.), Encyclopedia of human behavior (Vol. 4, pp. 71-81). New York: Academic Press.
9. Pajares, F. (2002). Gender and perceived self-efficacy in self-regulated learning. Theory into Practice, 41, pp. 116–125

Отримано: 13.10.2017

Відрецензовано: 22.10.2017

Опубліковано: 8.11.2017